

DOHODY RODIČŮ PŘI ROZVODU NEBO SEPARACI A NEZLETILÉ DÍTĚ

MARTIN KORNEL

Masaryk University, Faculty of Law, the Czech Republic

Abstract in original language:

Tento příspěvek analyzuje míru, do jaké se princip autonomie vůle projevuje v současném českém rodinném právu. Zvláštní pozornost věnuje možnosti rodičů uzavřít dohodu o jejich právech a povinnostech ve vztahu ke společnému nezletilému dítěti, v případě rozvodu nebo faktické separace rodičů. Navíc jsou nabídnuty úvahy de lege ferenda založené především na některých zahraničních úpravách.

Key words in original language:

Dohoda rodičů; rodičovská zodpovědnost; styk s dítětem; výchova dítěte; vyživovací povinnost k dítěti.

Abstract:

This contribution analyzes the dimension to which the principle of the autonomy of will occurs in contemporary Czech family law. Specifically, it aims to the possibility of the parents to make an agreement about their rights and duties in relation to common minor children in case of divorce or factual separation of parents. Further, with special regard to foreign legal regulations, the suggestions de lege ferenda are made.

Key words:

Parental agreement; parental responsibility; contact; visitation; child custody; child maintenance.

Předkládaný příspěvek si klade za cíl analyzovat, do jaké míry se princip autonomie vůle projevuje v současném českém rodinném právu, přesněji v oblasti dohod rodičů týkajících se společných nezletilých dětí a uzavíraných v souvislosti s rozvodem či separací (odlukou). Taková analýza se jeví jako vhodná především s ohledem na skutečnost, že dohody se kromě rodičů a jejich práv a povinností dotýkají zároveň jejich společných nezletilých dětí. Proto totiž může u dohod dojít ke střetu principu autonomie vůle s principem ochrany blaha dítěte (resp. nejlepšího zájmu dítěte). Zaměříme se tak na problematiku dohod rodičů ve věcech výchovy a výživy nezletilého dítěte a styku rodičů s nezletilým dítětem. Odborná literatura se shoduje na závěru, že smírné vyřešení problémů souvisejících s rozvodem nebo odlukou, je obvykle nevhodnějším řešením a to především z hlediska dítěte a jeho zájmu.¹ Způsobů, jakými lze dohody dosáhnout je celá řada, počínaje vyjednáváním samotných rodičů, prostřednictvím mediace nebo práva spolupráce (collaborative law).² Rovněž zákonodárce se

¹ K tomu shodně např. Mnookin, R.H. a Kornhauser, L.: Bargaining in the Shadow of the Law: The Case of Divorce. The Yale Law Journal, 1978-1979, s. 950 a násl. nebo Firestone, G., Weinstein, F.: In the Best Interests of Children: A Proposal to Transform the Adversarial System. Family Court Review, Vol. 42, Issue 2, 2005, s. 212-213.

² K jednotlivým způsobům řešení srov. Kornel, M.: Collaborative law a efektivní rozvod. Právní rozhledy, 2007, č. 22, s. 814 a násl.

snaží podporovat řešení těchto problémů dohodou, což je patrné přinejmenším na novelizaci § 100 odst. 3, § 110 odst. 2, § 111 odst. 3 a § 273 odst. 2 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád v platném znění (dále "OSŘ"), umožňující soudu uložit stranám povinnost účasti na mediačním jednání nebo rodinné terapii. Případně je dokonce možné soudní řízení přerušit za účelem účasti na mediaci nebo rodinné terapii. Právě s ohledem na tyto legislativní změny je zajímavé posoudit, nakolik současná právní úprava respektuje princip autonomie vůle a jaký prostor pro smluvní řešení poskytuje rodičům.

Autonomie vůle má a musí vždy mít své limity, neboť z její povahy plyne, že nemůže být neomezená.³ V rodinněprávní rovině je takovýmto limitem, alespoň pokud se jedná o otázky dotýkající se nezletilého dítěte, především povinnost státu chránit práva a zájmy nezletilého a to především prostřednictvím státních orgánů (zejména soudu a orgánů sociálněprávní ochrany dětí) a kogentních právních norem reflektující takovou ochranu.⁴ Na následujících řádcích proto zaměříme pozornost na otázku, o jaké limity se v případě výše uvedených dohod jedná a jakým způsobem se projevují v českých právních podmínkách.

Dle právní teorie lze míru realizace principu autonomie vůle posuzovat z hlediska svobody subjektu učinit nebo neučinit právní úkon a svobody volby jeho obsahu, formy a konečně svobody výběru adresáta právního úkonu.⁵ Pokud jde o možnost svobody výběru adresáta právního úkonu, pak u dohod týkajících se vybrané problematiky prakticky nepřichází v úvahu, neboť takovéto dohody musejí uzavírat právní rodiče dítěte. Za určitý projev autonomie vůle snad lze považovat pouze svobodu volby partnera-rodiče pro zplození dítěte. Avšak při uzavírání výše uvedených dohod je již obvykle postaveno najisto, kdo je právním rodičem dítěte. Pouze tento rodič pak může být adresátem a smluvní stranou takových dohod. S ohledem na to se hlediskem svobody volby adresáta právního úkonu, na rozdíl od hledisek ostatních, v příspěvku již zabývat dále nebudeme.

Úvodem je třeba poznamenat, že většina práv a povinností rodičů, včetně práv a povinností upravených dohodami pro případ rozvodu či separace rodičů, vyvěrá z rodičovské zodpovědnosti. Podle § 32 zákona č. 94/1963 Sb. o rodině (dále "ZOR") představuje rodičovská zodpovědnost souhrn práv a povinností rodičů při péči a zastupování nezletilého dítěte a správě jeho majetku. Rodičovská zodpovědnost a její výkon tedy obecně náleží oběma rodičům, kteří ji v běžných záležitostech vykonávají každý samostatně a v podstatných záležitostech společně.⁶ Přitom z práv a povinností týkajících se péče o nezletilé dítě lze v zákonné rovině dovozovat právo rodiče na výchovu dítěte a na styk s dítětem. Dle § 34 ZOR náleží rodičovská zodpovědnost oběma rodičům, jsou-li plně způsobilí k právním úkonům. Na tom, zda jsou právní rodiče nezletilého dítěte nositeli rodičovské zodpovědnosti, zásadně nic nemění skutečnost, zda žijí odděleně, jsou rozvedeni nebo se rozvést hodlají. Soud výkon rodičovské zodpovědnosti pozastaví, případně omezí nebo rodiče rodičovské zodpovědnosti

³ Srov. Králíčková, Z.: *Autonomie vůle v rodinném právu v česko-italském porovnání*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 43.

⁴ Tamtéž, s. 45 a násl.

⁵ Fiala, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. Brno: Doplněk, 2002, 3. vydání, s. 18.

⁶ K tomu srov. Hrušáková a kol.: *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 129.

zbaví, pouze budou-li proto splněny zákonné předpoklady dle § 44 ZOR, mezi které nepatří separace nebo rozvod rodičů.⁷ Ovšem je třeba vnímat, že rodičovská zodpovědnost, pokud se jedná o práva a povinnosti ohledně péče o nezletilé dítě, může být omezena i jinak, než výše uvedenými rozhodnutími. Takovým omezením mohou být právě dohody rodičů ve věcech výchovy nebo styku, potažmo rozhodnutí soudu o této věci. Dalším obecným limitem je právo nezletilého dítěte vyjádřit svůj názor a také jeho právo, aby bylo k jeho názoru přihlédnuto při rozhodování o záležitostech, které se jej týkají. Obě tato práva jsou zakotvena na zákonné úrovni v § 31 odst. 3 ZOR a v § 100 odst. 4 OSŘ, a jsou zaručena řadou mezinárodních úmluv, z nichž je třeba zmínit především Úmluvu OSN o právech dítěte a její článek 12.

1. VÝCHOVA NEZLETILÉHO DÍTĚTE A DOHODY RODIČŮ

Výchovu nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu manželství rodičů v českých právních podmínkách upravuje rozhodnutí soudu, které však může být dle § 26 odst. 3 ZOR nahrazeno dohodou rodičů. Aby byla dohoda rodičů platná, musí být dle téhož ustanovení schválena soudem. Přitom podle § 25 ZOR nelze manželství rodičů rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Pokud žijí rodiče nezletilého odloučeně, přičemž není důležité, zda jsou nebo nejsou manželi, může být výchova nezletilého upravena dle § 50 ZOR dohodou rodičů a v případě, že se rodiče na výchově nedohodnou, rozhodnutím soudu. Přitom řízení o úpravě výchovy může soud zahájit i bez návrhu. Výchova dítěte po rozvodu nebo v případě odluky může dle zákona o rodině zásadně nabýt třech základních podob. Konkrétně se jedná o výchovu jedním z rodičů dle § 26 odst. 1 ZOR, střídavou výchovu a společnou výchovu dle 26 odst. 2 ZOR.⁸ Rozdíly mezi výše vypočtenými způsoby úpravy mohou být v praxi nejasné a soud, stejně jako rodiče, má možnost upravit výchovu tak, aby odpovídala co nejlépe konkrétním podmínkám.⁹

V případě společné a střídavé výchovy zastává část odborné literatury stanovisko, že by takováto úprava neměla být přijímána soudem autoritativně, ale že by měla být pouze výsledkem dohody rodičů.¹⁰ Oproti tomu v rozhodovací praxi se objevuje názor, že pokud zákon výslovně nestanoví souhlas obou rodičů jako podmínku pro svěřeni dítěte do střídavé či společné výchovy, je možné výchovu autoritativně takovýmto způsobem upravit, a to především v situaci, kdy existuje předpoklad, že taková výchova bude fungovat nebo již prakticky fungovala.¹¹

Mimořádnou pozornost však vyvolává otázka, proč je nutné vyžadovat k platnosti dohody rozvádějících se rodičů o výchově dítěte schválení soudem. Naléhavost takového dotazu

⁷ K rodičovské zodpovědnosti více viz Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání, Brno: Doplněk, 2006, s. 220-236.

⁸ K jednotlivým typům výchovy srov. Hrušáková, M., Novák, T.: Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. Bulletin advokacie, 1999, č. 3, s. 30 a násl.

⁹ K tomu shodně např. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 363/03.

¹⁰ Viz Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 98.

¹¹ K tomu srov. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. listopadu 2008 ve věci sp. zn. II. ÚS 2082/08 nebo usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 10. 1. 2008 sp. zn. I. ÚS 2412/07.

vyvstává především, vezmeme-li v potaz skutečnost, že obdobnou situaci v případě dítěte narozeného rodičům, kteří nejsou manželé nebo kteří sice manželé jsou, ale nehodlají se rozvést, řeší ZOR zcela odlišně. Dle § 50 ZOR totiž pouze nedohodnou-li se rodiče, kteří spolu nežijí, na úpravě výchovy, rozhodne o ní soud.¹² Vzhledem k tomu, že toto řízení se řadí mezi řízení, která může soud zahájit i bez návrhu ve smyslu § 81 OSŘ, lze uvažovat o zahájení řízení jak na návrh některého z rodičů, tak bez návrhu z iniciativy soudu. Takový postup soudu by připadal v úvahu, zejména pokud by rodiči uzavřená dohoda byla v rozporu s nejlepšími zájmy dítěte. V tomto ohledu zachovává tuto "dvojkolejnost" i návrh nového občanského zákoníku.¹³ Pozoruhodná je rovněž skutečnost, že na dohodu o výchově rodičů, kteří nejsou ani nebyli manželé a žijí odloučeně, nejsou zákonem kladeny žádné nároky co se týče formy. Proto může být uzavřena také například ústně. Rovněž je v této souvislosti třeba upozornit, že děti narozené a vychovávané mimo manželství tvoří nezanedbatelnou část dětské populace.¹⁴ Příčinou odlišného přístupu bude zřejmě především skutečnost, že zánik nesezdaného soužití nebo odloučení manželů bez následného rozvodu jsou faktickými událostmi, na které mohou právní normy reagovat jen velice obtížně, a tudíž faktickou odluku nemusí stvrdit rozhodnutí orgánu státní moci. Není tedy možné zákonem vázat nutnost úpravy výchovy na okamžik rozpadu nesezdaného soužití nebo opuštění domácnosti jedním z manželů, neboť o odluce rodičů se státní orgány zpravidla nedozvědí. Přesto máme za to, že takovýto odlišný přístup není namístě a právní úprava obsažená v § 50 ZOR by mohla vyhovovat i pro situace vyvstávající v souvislosti s rozvodem. Obdobné řešení ostatně navrhuje také Model Family Code.¹⁵

Rozvádějícím se rodičům by tak bylo umožněno uzavřít platnou dohodu o výchově bez ingerence státní moci, pokud by jejich dohoda sledovala zájem dítěte. Tím by došlo k výraznějšímu promítnutí principu autonomie vůle a minimalizaci zásahů státu do této oblasti. Státní orgány by mohly zasáhnout prostřednictvím soudu v okamžiku, kdy by dohoda rodičů nebyla funkční, a to na základě návrhu některého z rodičů nebo i bez návrhu. Vedlejším pozitivním efektem by bylo částečné odbřemenění soudů a tedy i více prostoru pro řešení situací, kdy je neshoda mezi rodiči mimořádně intenzivní. Právě v takovýchto situacích dochází v českých podmínkách k výrazným průtahům řízení.¹⁶

¹² K tomu shodně Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, s. 206 a 207.

¹³ Viz §§ 821-823 návrhu občanského zákoníku. Dostupné z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html> [cit. 21. 5. 2009].

¹⁴ Dle statistik se například v ČR roce 2007 narodilo 34.49% z živě narozených dětí matkám, které nebyly v době porodu vdané. K tomu srov. Eurostat - Live births outside marriage. Dostupné z <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00018&plugin=0> [cit. 21. 5. 2009].

¹⁵ Srov. Schwenzer, I., Dimsey, M. Model Family Code - From a global perspective. Antwerp - Oxford : Intersentia, 2006, s. 145-150.

¹⁶ Přitom právě v souvislosti s průtahy v řízení týkající se výchovy a potažmo styku dítěte shledal Evropský soud pro lidská práva opakovaně porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces ze strany České republiky. K tomu např. Rozsudek ESLP ze dne 20. 7. 2006, Koudelka v. Czech Republic, (stížnost č. 1633/05), nebo Rozsudek ESLP ze dne 18. 7. 2006, Fiala v. Česká republika, (stížnost č. 26141/03).

Při úpravě porozvodové výchovy dítěte je dohoda rodičů přesto velice častým způsobem řešení.¹⁷ Dohoda může být předložena soudu v průběhu řízení v písemné podobě jako dvoustranný právní úkon rodičů nebo může být její ústní uzavření pouze konstatováno účastníkem v rámci podání (typicky v návrhu na zahájení řízení), případně může k jejímu uzavření dojít při jednání před soudem. S ohledem na povahu řízení je však vyloučeno uzavření smíru dle občanského soudního řádu. Podle platných předpisů nemůže být soudem neschválená dohoda rodičů vykonatelná ve smyslu § 272 a násl. OSŘ. Avšak sankcionování jejího neschválení neplatností je dle názoru autora nadměrným a zbytečným zásahem do rodinných vztahů.

Pokud se zaměříme na obsah dohody rodičů ve věcech výchovy, bývá často ovlivněn právě tím, že jde o výsledek jednání před soudem. Pak bývá obvykle dohoda o výchově shrnuta do jediné věty znějící zhruba tak, že soud schválil dohodu rodičů, podle které se dítě pro dobu po rozvodu manželství rodičů svěřuje do výchovy matce/otci. Přitom je žádoucí, aby dohoda rodičů v souvislosti s rozvodem nebo separací upravovala podstatně širší okruh otázek, než pouze to, komu bude dítě svěřeno do výchovy. V zásadě by měla totiž dohoda obsahovat komplexní řešení veškerých problémů vyvstávajících při rozvodu nebo separaci rodičů, které se dotýkají dítěte, tak, aby se maximálně předcházelo možným budoucím nejasnostem a konfliktům mezi rodiči.

2. VÝŽIVNÉ PRO NEZLETILÉ DÍTĚ A DOHODY RODIČŮ

O otázkách vyživovací povinnosti může rozhodovat soud, stejně jako o výchově nezletilého dítěte, dle § 26 ZOR (pro dobu po rozvodu manželství rodičů) a podle § 50 a § 86 ZOR (v případě, že spolu rodiče nežijí a neplní vyživovací povinnost dobrovolně). Ovšem také ve věcech výživy nezletilého dítěte může soud schválit dohodu rodičů.¹⁸ V situaci, kdy spolu rodiče nežijí a nehodlají se rozvést je plnění vyživovací povinnosti primárně založeno na dobrovolnosti. Ovšem s ohledem na díkci § 86 odst. 1 a odst. 3 ZOR lze mít a contrario za to, že v i případě dobrovolného plnění může soud, a to dokonce bez návrhu, zahájit v této věci řízení a upravit rozhodnutím vyživovací povinnost.

Stejně jako v případě výchovy nezletilého dítěte platí, že soud musí před rozvodem rodičů upravit dle § 26 ZOR vyživovací povinnost k nezletilému pro dobu po rozvodu, přičemž rozhodnutí může být nahrazeno jejich dohodou vyžadující ke své platnosti schválení soudem. Při pouhé separaci rodičů není schválení dohody soudem pro její platnost nezbytné, neboť ZOR nesankcionuje neschválení dohody o výživném neplatností. Avšak schválení dohody soudem je přinejmenším vhodné, neboť teprve soudem schválená dohoda rodičů může sloužit jako podklad k výkonu rozhodnutí. Také v zahraničních úpravách v oblasti vyživovací

¹⁷ K tomu srov. Hastrmanová, Š.: Pohledy expertů – co říkají advokáti, soudci a soudní znalci o problematice rodičovství. Sociologický ústav AV ČR. <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25047/Pohledy-expertu-na-problematiku-porozvodoveho-rizeni.html> [cit. 21. 5. 2009].

¹⁸ Viz Hrušáková a kol. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 421-425.

povinnosti rodičů k nezletilým dětem je patrná tendence umožnit rodičům uzavření dohody o této otázce, a pro její vykonatelnost je obvykle rovněž vyžadováno schválení soudem.¹⁹

Právní jistotu smluvních stran dohody o výživném pro nezletilé dítě nepříznivě ovlivňuje díkce § 98 odst. 1 a § 99 odst. 1 ZOR, když podle těchto ustanovení je možné stanovit vyživovací povinnost až tři roky zpětně od podání návrhu. V důsledku toho si strany nemohou být zjevně jisty, zda v budoucnu nebude zahájeno řízení, v němž bude dosavadní výše plnění vyživovací povinnosti shledána za nedostatečnou. Tato nejistota je umocněna především nejasnými zákonnými kritérii pro určení výše vyživovací povinnosti rodiče k nezletilému dítěti a nekonzistentní judikaturou v této oblasti.²⁰

Stávající vágní kritéria pro určení výše výživného se v zásadě sestávají ve smyslu § 85 odst. 2 ZOR ze tří prvků určujících výši výživného. Jsou to: a) možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného rodiče; b) potřeby nezletilého dítěte a c) právo dítěte podílet se na životní úrovni rodičů.²¹ Taková úprava nemůže pozitivně působit na rodiče a jejich ochotu ke smluvnímu řešení otázky výživného. Samozřejmě klíčový je v tomto případě zájem nezletilého dítěte, který je třeba chránit. Právě s ohledem na dítě je vhodné, aby existovala alespoň minimální právní jistota ohledně určení výše výživného. V zahraničí se lze v oblasti určování výše výživného setkat s širokou škálou přístupů. Někde je statním orgánům poskytnut výrazný prostor k diskreci,²² jinde jsou k dispozici neformální²³ anebo oficiální²⁴ pravidla či tabulky nebo dokonce pevně stanovené matematické formule,²⁵ z jejichž mantinelů nemůže rozhodující orgán vybočit. Samotné způsoby výpočtu se pak odlišují ještě daleko více. V některých zemích je například rozhodující pouze příjem povinného rodiče, jinde i

¹⁹ K tomu srov. Skinner, C., Davidson, J. Recent Trends in Child Maintenance Schemes in 14 Countries. *Int J Law Policy Family*, 2009, Vol. 23, No. 1, s. 34-35.

²⁰ K tomu shodně např. Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1 - 2, s. 31 a násl.

²¹ Ke kritériím pro určení výše výživného blíže viz Králíčková, Z.: Vyživovací povinnost rodičů k dětem. *Rodinné právo*, 1999, č. 6, s. 6 a násl.

²² Například Francie nebo Belgie. Viz Marten, C., Math, A.: A Comparative Study of Child Maintenance Regimes. Answers to the questionnaire for national informants for France. 2006 [cit 21. 5. 2009]. Dostupné z www.york.ac.uk/inst/spru/research/childsupport/France.pdf; Anonymous: A Comparative Study of Child Maintenance Regimes. Answers to the questionnaire for national informants for Belgium. 2006 [cit 21. 5. 2009]. Dostupné z www.york.ac.uk/inst/spru/research/childsupport/Belgium.pdf

²³ Například Nizozemí nebo Německo. Viz de Bakker, K, Knijn, T. A Comparative Study of Child Maintenance Regimes. Answers to the questionnaire for national informants for Netherlands. 2006 [cit 21. 5. 2009]. Dostupné z www.york.ac.uk/inst/spru/research/childsupport/netherlands.pdf; Anonymous: A Comparative Study of Child Maintenance Regimes. Answers to the questionnaire for national informants for Germany. 2006 [cit 21. 5. 2009]. Dostupné z www.york.ac.uk/inst/spru/research/childsupport/Germany.pdf

²⁴ Například Dánsko. Viz Anonymous: A Comparative Study of Child Maintenance Regimes. Answers to the questionnaire for national informants for Denmark. 2006 [cit 21. 5. 2009]. Dostupné z www.york.ac.uk/inst/spru/research/childsupport/denmark.pdf

²⁵ Například Austrálie Viz Anonymous: A Comparative Study of Child Maintenance Regimes. Answers to the questionnaire for national informants for Australia. 2006 [cit 21. 5. 2009]. Dostupné z www.york.ac.uk/inst/spru/research/childsupport/Australia.pdf

příjem rodiče, který má dítě ve své péči, rovněž existují významné rozdíly ohledně řešení otázky, co všechno lze zahrnout mezi příjmy rodiče, ze kterých se výše výživného vypočítává. Trend současného rodinného práva však jednoznačně směřuje k stanovení alespoň nezávazných pravidel a matematických formulí, z nichž lze výši výživného dovodit.²⁶ Taková pravidla pak slouží, jako onen limit autonomie vůle v otázkách výživného, tedy minimální standard chránící zároveň zájem dítěte, který by mohl být ohrožen dohodou vybočující z těchto pravidel excesivním způsobem. Navíc srozumitelná a jasná kritéria mohou zajistit, aby dětem nacházejícím se v obdobných podmínkách náleželo výživné v podobné výši. Pokud bude dohoda rodičů splňovat srozumitelně nastavené limity, je nanejvýš žádoucí, aby byla soudem schválena a aby soud upravoval vyživovací povinnosti odlišně opravdu pouze tehdy, když bude dohoda ohrožovat zájem dítěte. V tomto směru by mělo ke zpětnému stanovení výživného pro nezletilé dítě v situaci, kdy již bylo soudem vydáno rozhodnutí nebo schválena dohoda upravující výši vyživovací povinnosti, a je znovu zahájeno řízení, docházet velice výjimečně, a jen bude-li to v nejlepším zájmu dítěte.

3. STYK RODIČE S DÍTĚTEM A DOHODY RODIČŮ

Styk rodiče s dítětem může být upraven dohodou rodičů, která nepotřebuje dle § 27 ZOR schválení soudem. Na rozdíl od dohod o výchově a výživě, v otázce styku ZOR nepřistupuje odlišným způsobem k rozvádějícím se a odloučeným rodičům. Ovšem v případě, že dohoda o styku rodiče s dítětem není schválena soudem, není v souladu s § 272 a § 273 OSŘ vykonatelná. Proto lze její předložení soudu ke schválení doporučit z praktických důvodů. Styk rodiče s dítětem může probíhat v řadě forem a podob.²⁷ Rodiče tak mohou při uzavírání dohody o styku zvolit z řady alternativ, avšak dohoda vždy musí sledovat zájem dítěte a nesmí s ním být v rozporu, v opačném případě by soud mohl ve smyslu § 27 odst. 2 zahájit i bez návrhu řízení o úpravě styku ve smyslu § 81 OSŘ a styk upravit rozhodnutím odlišně od dohodnuté úpravy, v krajním případě jej dokonce omezit nebo zakázat dle § 27 odst. 3 ZOR.

V praxi je časté, že rodiče v dohodě o výchově a výživě pro společné nezletilé dítě přehlížejí a neupraví si žádným, ani rámcovým způsobem, jak bude probíhat styk dítěte s rodičem, který nemá dítě ve své výchově. Při tom jsou rodiče obvykle vedeni názorem, že pokud se jsou schopni dohodnout ve chvíli uzavírání dohody o výchově a výživě, nebude pro ně dohoda o styku a její dobrovolné dodržování problémem v budoucnu. Vždy je třeba mít na mysli, že nelze předpovídat, jakým způsobem se vzájemné vztahy rodičů a ochota dohodnout se změní. Například poté, co si jeden z rodičů najde nového partnera či partnerku. Proto je nanejvýš vhodné v dohodě alespoň rámcově vymezit, jakým způsobem bude styk probíhat. V případě, že dohoda nebude předkládána ke schválení soudem, může být dohodnuté řešení i poměrně neurčité, neboť nebude přicházet v úvahu jeho výkon. Rodiče se tak mohou například dohodnout, že styk bude probíhat jeden den v týdnu odpoledne a jeden víkend v měsíci, přičemž konkrétní termíny si rodiče sjednají vždy měsíc předem. Měla-li by dohoda být schválena soudem, je vhodnější zvolit konkrétnější řešení tak, aby v případě dobrovolného

²⁶ K tomu shodně Schwenzer, I., Dimsey, M.: Model Family Code - From a global perspective. Antwerp - Oxford: Intersentia, 2006, s. 168.

²⁷ K tomu srov. Kornel, M.: Přímý a nepřímý styk rodiče s dítětem. In Sborník příspěvků z konference Cofola 2008 konané na PrF MU 13. – 14. 5. 2008. Brno: Masarykova univerzita, 2008. od s. 1261 a násl. ISBN 978-80-210-4630-6

neplnění přicházel v úvahu soudní výkon. Samozřejmě i po schválení dohody rodičů o styku s dítětem soudem je možné, aby rodiče vzájemnou dohodou ad hoc styk upravili jinak.

4. ZÁVĚREM

Z výše podaného výkladu je zjevné, že současná právní úprava dohod rodičů týkajících se nezletilých dětí pro případ rozvodu nebo separace není konzistentní. Nedůvodně jsou kladeny odlišné nároky, především co se týče formy, na dohody uzavírané rodiči, kteří se hodlají rozvést a na dohody rodičů, kteří žijí pouze odděleně. Dále můžeme pozorovat odlišný přístup, pokud se jedná o nutnost úpravy výchovy a výživy k nezletilému dítěti v porovnání s úpravou styku dítěte. Zákon o rodině staví na požadavku, aby výchova a výživa byla upravena dohodou nebo soudním rozhodnutím vždy, zatímco styk takto upraven být nemusí.

Zcela zjevně pak především v oblasti výchovy a výživy nezletilého dítěte chybí jasná normativní pravidla pro rozhodování o těchto věcech, která by umožnila rodičům předvídat případný výsledek soudního řízení, a tedy poskytla pevný základ pro uzavření dohod. Právě jasné limity autonomie vůle rodičů totiž, ač se to na první pohled nemusí zdát, podporují ochotu vyřešit problematické otázky dohodou.²⁸

Literature:

- Hastrmanová, Š.: Pohledy expertů – co říkají advokáti, soudci a soudní znalci o problematice rodičovství. Sociologický ústav AV ČR. <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25047/Pohledy-expertu-na-problematiku-porozvodoveho-rizeni.html>.
- Fiala, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 3. vydání, Brno: Doplněk, 2002, 433 s., ISBN 80-7239-111-9.
- Firestone, G., Weinstein, F.: In the Best Interests of Children: A Proposal to Transform the Adversarial System. Family Court Review, Vol. 42, Issue 2, 2005.
- Hrušáková, M., a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 586 s., ISBN 978-80-7400-061-4.
- Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání, Brno: Doplněk, 2006, s. 398, ISBN 80-7239-193-5.
- Hrušáková, M., Novák, T.: Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. Bulletin advokacie, 1999, č. 3.
- Kornel, M.: Collaborative law a efektivní rozvod. Právní rozhledy, 2007, č. 22.

²⁸ K tomu shodně Mnookin, R.H. a Kornhauser, L.: Bargaining in the Shadow of the Law: The Case of Divorce. The Yale Law Journal, 1978-1979, s. 974 a násl.

- Kornel, M.: Přímý a nepřímý styk rodiče s dítětem. In Sborník příspěvků z konference Cofola 2008 konané na PrF MU 13. – 14. 5. 2008. Brno: Masarykova univerzita, 2008, ISBN 978-80-210-4630-6
- Králíčková, Z.: Autonomie vůle v rodinném právu v česko-italském porovnání. Brno, Masarykova univerzita, 2003, s. 264, ISBN 80-210-3093-3.
- Králíčková, Z.: Vyživovací povinnost rodičů k dětem. Rodinné právo, 1999, č. 6.
- Mnookin, R.H. a Kornhauser, L.: Bargaining in the Shadow of the Law: The Case of Divorce. The Yale Law Journal, 1978-1979.
- Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2.
- Schwenger, I., Dimsey, M.: Model Family Code - From a global perspective. Antwerp - Oxford: Intersentia, 2006, s. 257, ISBN 978-3-7272-2165-1.
- Skinner, C., Davidson, J.: Recent Trends in Child Maintenance Schemes in 14 Countries. Int J Law Policy Family, 2009, Vol. 23, No. 1.

Reviewer:

Zdeňka Králíčková

Contact – email:

mkornel@seznam.cz